

Pedagogi Responsif Budaya Menerusi Cerita Rakyat Untuk Kemahiran Literasi Awal Kanak-Kanak

Culturally Responsive Pedagogy Through Folk Tales for Early Childhood Literacy Skills

Mohd Nazri Abdul Rahman¹, Aishah Abdul Malek², Muhammad Asyraf Mansor³

^{1,2}Fakulti Pendidikan, Universiti Malaya

³Pusat Kelestarian dan Komuniti Universiti Malaya (UMCares)

Article progress

Accepted: 28 February 2021

Reviewed: 18 March 2021

Published: 1 June 2021

*Corresponding author:

Mohd Nazri Abdul Rahman

¹Fakulti Pendidikan, Universiti Malaya;

Email:

mohdnazri_ar@um.edu.my

Abstrak: Pedagogi responsif budaya merupakan pendekatan pengajaran dan pembelajaran menggunakan sumber rujukan budaya setempat dalam menyampaikan pengetahuan, kemahiran dan pembentukan tingkah laku pelajar. Cerita rakyat pula merupakan salah satu bentuk menyampaikan mesej pengajaran tentang sesuatu idea, konsep atau sejarah bagi membantu kefahaman kanak-kanak terhadap sesuatu fakta. Malaysia mempunyai kepelbagaian bahasa dan budaya yang menjadikan cabaran besar kepada guru untuk menyampaikan maklumat serta fakta kepada kanak-kanak pelbagai bangsa khususnya yang baru memasuki alam persekolahan dan tidak menguasai bahasa pengantara yang digunakan di dalam kelas. Kajian ini bertujuan untuk meneroka aspek pelaksanaan pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat untuk awal literasi kanak-kanak. Kajian ini dilaksanakan ke atas sekumpulan kanak-kanak yang berumur 4 hingga 6 tahun di tabika yang terletak di Tangkak, Johor. Pengumpulan data menggunakan kaedah temubual dan 'fokus group discussion' sebelum dan selepas aktiviti dilaksanakan. Kajian menunjukkan pedagogi responsif budaya dapat dijalankan dengan adanya kreativiti guru dalam penyampaian cerita rakyat merupakan faktor utama yang mempengaruhi penguasaan kemahiran literasi awal kanak-kanak berkepelbagaian budaya. Dapatan kajian ini mencadangkan pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat perlu dilaksanakan secara kreatif oleh guru melalui penggunaan boneka, bahan maujud atau drama dalam kalangan kanak-kanak berkepelbagaian budaya bagi meningkatkan penguasaan kemahiran literasi awal kanak-kanak. Implikasi kajian menunjukkan bahawa pedagogi responsif budaya memberi nilai tambah kepada pembentukan nilai, jati diri dan perwatakan diri kanak-kanak.

Kata kunci: Cerita Rakyat, pedagogi responsif budaya, kemahiran literasi, kepelbagaian budaya,

Abstract: Culturally responsive pedagogy is an approach to teaching and learning using local cultural reference sources in conveying knowledge, skills, and the formation of student behavior. Folklore is one form of conveying a teaching message about an idea, concept, or history to help children's understanding of a fact. Malaysia has a diversity of languages and cultures which makes it a big challenge for teachers to convey information and facts to children of various races, especially those who have just entered the school environment and do not master the language of instruction used in the classroom. This study aims to explore aspects of the implementation of culturally responsive pedagogy through folklore for early childhood literacy. This study was conducted on a group of children aged 4 to 6 years in a kindergarten located in Tangkak, Johor. Data collection using interview method and 'focus group discussion' before and after the activity is implemented. Studies show that culturally responsive pedagogy can be carried out with the creativity of teachers in the delivery of folklore

is a major factor that influences the mastery of early literacy skills of multicultural children. The findings of this study suggest that culturally responsive pedagogy through folklore should be implemented creatively by teachers using puppets, material, or drama among culturally diverse children to improve children's mastery of early literacy skills. The implications of the study show that culturally responsive pedagogy adds value to the formation of values, identity, and character of children.

Keywords: *folklore, culturally responsive pedagogy, literacy skills, cultural diversity*

Pengenalan

Pendekatan bercerita merupakan salah satu kaedah yang sering digunakan dalam setiap lapisan masyarakat untuk menerangkan atau menceritakan tentang sesuatu idea, konsep atau sejarah menggunakan teknik yang menarik dan mudah difahami oleh pendengar. Pendekatan bercerita yang berkesan mampu menarik minat pendengar untuk mendengar dengan lebih lanjut tanpa meninggalkan setiap plot penceritaan sehingga tamat cerita tersebut. Kanak-kanak sangat gemar mendengar cerita. Melalui bercerita, mereka cenderung untuk mendengar setiap perkataan yang diluahkan oleh pencerita. Kemahiran bercerita bukan sahaja melibatkan kemahiran meluahkan perkataan, tetapi juga kemahiran ekspresi muka, ekspresi bahasa badan, intonasi suara, alat bercerita dan pergerakan kreatif. Kebolehan memanipulasi pelbagai kemahiran ini berupaya menarik minat kanak-kanak untuk mendengar cerita dan terlibat dalam aktiviti penceritaan tersebut. Pendekatan bercerita dapat membentuk persekitaran pembelajaran kondusif, menyeronokkan dan seterusnya meningkatkan daya imaginasi kanak-kanak. Ini secara langsung dapat membentuk kefahaman dan kemahiran literasi awal untuk kanak-kanak. Pendekatan bercerita merupakan satu kaedah yang efektif dan efisien yang membantu meningkatkan kefahaman kanak-kanak berkepelbagaian budaya untuk menerima sesuatu pembelajaran secara optimum (Zulhairi Osman, 2011).

Penggunaan cerita rakyat merupakan salah satu pendekatan pengajaran responsif budaya yang dapat meningkatkan kemahiran literasi awal kanak-kanak tadika. Pendekatan responsif budaya ditakrifkan sebagai suatu pendekatan pengajaran dan pembelajaran berasaskan pengetahuan budaya yang mengintergrasikan pengalaman sedia ada yang dimiliki oleh murid yang berbilang bangsa (NUCEL, 2014). Pendidikan responsif budaya mula diketengahkan pada tahun 1960-an hingga 1970-an dalam usaha untuk memenuhi keperluan pendidikan yang menyokong kesamarataan antara murid dan pendidikan berkualiti.

Di Malaysia, kepelbagaian penduduk menjadi satu keunikan dan cabaran kepada sistem pendidikan negara khususnya dalam memastikan kemahiran literasi awal dalam kalangan kanak-kanak berbilang bangsa dapat dicapai mengikut tahap perkembangan serta potensi kanak-kanak. Maka, guru memainkan peranan utama dalam menyemai semangat kekitaan menerusi kepelbagaian gaya hidup, budaya dan kepercayaan dalam setiap keluarga. Penekanan pedagogi responsif budaya dalam meningkatkan kemahiran literasi awal kanak-kanak memberikan impak positif dalam memahami kepercayaan, budaya dan sosialisasi masyarakat (Ford & Klea, 2009). Selain itu, pedagogi responsif budaya juga dapat meningkatkan kesefahaman kanak-kanak terhadap kepercayaan, adat resam serta hubungan antara keluarga murid dalam proses pembelajaran di dalam bilik darjah secara tidak langsung (Gay, 2002; Ford & Klea, 2009)

Pendekatan bercerita telah lama digunakan dalam konteks pengajaran dan pembelajaran baik secara formal mahupun tidak formal. Dalam budaya Melayu khususnya, terdapat pelbagai cerita yang menyampaikan mesej nasihat dan budaya. Menurut Isabelle, (2007), pendekatan bercerita merupakan cara berkomunikasi yang berkesan dalam menyampaikan maklumat. Penggunaan pendekatan bercerita dalam bilik darjah adalah satu strategi yang berkesan untuk menyampaikan pelajaran atau ilmu pengetahuan kepada kanak-kanak. Bercerita mahupun mendengar cerita merupakan satu proses yang melibatkan imaginasi, pengaktifan pengetahuan lepas, pengetahuan dan bayangan (Isabelle, 2007).

Menurut Green (2004), cerita mempunyai beberapa peranan di dalam bilik darjah, iaitu menarik minat murid, membantu proses pengajaran, menjadikan bahan bermakna, mengatasi halangan dan rasa cemas pelajar, dan juga membina hubungan yang baik antara guru dengan pelajar dan pelajar sesama pelajar. Menerusi cerita, guru mampu menyampaikan mesej, nasihat dan pesanan secara tidak langsung memberi kesan terhadap tingkah laku pelajar.

Pernyataan Masalah

Teknik penyampaian pengajaran adalah sangat penting bagi memastikan kanak-kanak mampu membentuk kefahaman dan penguasaan awal bahasa. Proses penyampaian pengajaran yang baik dapat meningkatkan kemahiran berbahasa dan pencapaian kanak-kanak. Kajian-kajian yang dijalankan mendapati penyampaian yang menarik menerusi pendekatan bercerita oleh guru dapat memberikan daya tarikan kepada kanak-kanak untuk lebih belajar dan fokus (Zuraini Jusoh, 2009; Farra Humairah Mohd, 2018). Pendekatan bercerita merupakan cara komunikasi yang sangat penting untuk menyampaikan isi pengajaran kepada kanak-kanak. Dalam persekitaran pembelajaran yang mempunyai perbezaan bahasa, budaya dan latar belakang telah mewujudkan jurang pengajaran dan pembelajaran antara guru dan kanak-kanak. Ini secara tidak langsung memberi cabaran kepada guru untuk memahami latar sosiobudaya yang berbeza dalam memenuhi keperluan pembelajaran kanak-kanak.

Isu seterusnya adalah guru kurang memahami bahasa pertuturan kanak-kanak yang datang dari pelbagai latar belakang budaya (Najeemah, 2015; Farra Humairah Mohd, 2018). Menurut Najeemah (2015) dalam kajiannya mendapati empat faktor guru kurang mempraktikkan pedagogi responsif budaya di dalam kelas iaitu i) guru tidak mengetahui mahupun memahami pendekatan responsif budaya, ii) guru tidak mempunyai kemahiran dan tidak mengetahui penggunaan pendekatan responsif budaya secara berkesan, iii) tiada galakan daripada pihak pentadbir sekolah dalam mempelajari pendekatan pedagogi responsif budaya dan iv) guru kurang kesedaran terhadap kepentingan elemen responsif budaya dalam proses pengajaran dan pembelajaran di bilik darjah. Lantas, timbul kemaslahatan dalam memastikan kanak-kanak dari pelbagai budaya dapat menguasai kemahiran literasi awal dengan lebih berkesan. Ini menyebabkan proses penyampaian pengajaran dan pembelajaran tidak dapat dilaksanakan sepenuhnya.

Selain itu, isu kurangnya pendedahan bahasa kedua selain daripada bahasa ibundanya kepada kanak-kanak semasa di rumah menyebabkan tahap penguasaan literasi awal kanak-kanak rendah (Tham Kwee Eng & Mohd Nazri Abdul Rahman, 2020; Juppri Bacotang & Mahani Razali, 2012). Tiada pendedahan bahasa kedua sejak dari awal menyukarkan kanak-kanak untuk memahami dan lambat untuk meneroka bahasa yang baru. Ditambah pula dengan teknik penyampaian guru yang tidak memahami latar sosiobudaya kanak-kanak mempengaruhi penerimaan belajar khususnya literasi awal. Penggunaan strategi

pengajaran yang terhad dan tidak bertepatan mengikut tahap perkembangan kanak-kanak memberi pengaruh dalam membentuk kefahaman dan seterusnya tidak dapat memberikan respons secara optimum kepada guru.

Kajian lepas menunjukkan bahawa perkembangan literasi awal kanak-kanak merupakan medium yang sangat penting bermula daripada rumah lagi (Zainiah Mohamed Isa, Juppri Batotang & Mazlina Che Mustafa, 2018). Ini kerana penglibatan interaksi di antara ibu dan anak melalui tindak balas secara verbal daripada ibu, merupakan kayu pengukur terhadap kemahiran literasi awal kanak-kanak sebelum menjalani alam persekolahan. Kajian oleh Irma Yanti Mahamud, Norlizah Che Hassan & Fathiyah Mohd Fakhrudin (2018) pula mendapati sokongan dan kekuatan yang ada di rumah dan di tadika merupakan asas kepada kekuatan bahasa dan literasi kanak-kanak. Teori pemprosesan literasi yang diperkenalkan oleh Clay (2001) menunjukkan penglibatan ibu bapa merupakan elemen yang sangat penting dalam memastikan setiap kanak-kanak mencapai kemahiran literasi dengan lebih baik. Maka, penggunaan bahasa ibunda di rumah secara tak langsung menimbulkan isu kesukaran penguasaan bahasa kedua di sekolah oleh kanak-kanak yang berbeza latar budaya.

Implikasinya, dengan kepadatan penduduk Malaysia khususnya yang berbilang kaum, budaya dan etnik seharusnya mempunyai kepelbagaian bahasa, budaya dan adat resam yang memerlukan penyesuaian dalam kurikulum dan sumber pengajaran. Kepelbagaian masyarakat dan budaya membawa kepada jurang perbezaan bahasa, warna kulit, budaya dan sedikit sebanyak mempengaruhi tingkah laku kanak-kanak semasa di alam persekolahan. Maka, kurikulum kepelbagaian budaya adalah satu platform yang terbaik di dalam merapatkan jurang yang ada terhadap perbezaan kanak-kanak ini. Karabenick dan Clemens Noda (2004) mendapati kepelbagaian budaya adalah proses untuk menerima dan menghargai perbezaan yang terdapat dalam setiap diri manusia dan budayanya. Manakala Zeicher dan Payne (2013) menyatakan peranan komuniti setempat juga memainkan peranan yang penting di dalam mempengaruhi pengukuhan nilai-nilai di alam persekolahan. Oleh yang demikian, guru perlu mempelajari nilai-nilai diversiti dalam kehidupan setempat supaya proses dan pengalaman aktiviti pembelajaran terhadap kanak-kanak dapat disampaikan secara efektif.

Bertepatan dengan seruan Kementerian Pendidikan Malaysia melalui Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia (PPPM 2013-2025), aspek

kepelbagaian budaya melalui aktiviti pengajaran dan pembelajaran adalah amat perlu ditekankan dalam memastikan setiap murid mempunyai jati diri sebagai rakyat Malaysia dan bangga beridentiti Malaysia. Bagi memenuhi keperluan murid yang terdiri daripada pelbagai kaum, agama dan tahap sosioekonomi yang berjiwa nasional, maka pedagogi responsif budaya melalui cerita rakyat merupakan alternatif terbaik dalam menerapkan kepelbagaian budaya dalam kalangan kanak-kanak di Malaysia.

Metodologi

Penggunaan permainan dalam pembelajaran akan Kajian ini bertujuan untuk meneroka pelaksanaan pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat untuk kemahiran literasi awal kanak-kanak di tabika. Justeru, kajian ini berfokus kepada refleksi guru tabika terhadap pengalaman mereka setelah melaksanakan pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat di tabika. Bagi mencapai tujuan kajian ini, soalan kajian adalah:

“Apakah restrospeksi guru terhadap pelaksanaan pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat untuk kemahiran literasi awal kanak-kanak?”

Kajian ini dijalankan secara tinjauan yang berbentuk kualitatif. Kaedah kualitatif merupakan kaedah pengumpulan data yang telah dipilih di dalam kajian ini bagi meneroka aspek pelaksanaan pedagogi responsif budaya yang meliputi kemahiran guru dalam teknik penyampaian PdP dan penerimaan murid berkepelbagaian budaya melalui proses PdP di dalam kelas. Kaedah ini bersesuaian dengan tujuan kajian untuk meneroka aspek pelaksanaan pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat untuk awal literasi kanak-kanak. Kajian retrospektif merupakan bentuk kajian yang meninjau kembali pengalaman responden bagi mendapatkan maklumat tentang apa yang telah berlaku satu ketika dahulu bagi menjelaskan situasi kini (Shahrul Arba'iah Othman, Norzaini Azman, & Manisah Mohd Ali, 2008).

Kajian ini akan menggunakan pensampelan bertujuan atau kriteria, iaitu lokasi dan individu dipilih dengan sengaja untuk memahami fenomena utama kajian. Maka, sampel kajian terdiri daripada 6 orang guru tabika. Memandangkan peserta kajian terdiri daripada kumpulan yang sama, maka data telah dikutip dengan menggunakan pendekatan kualitatif pelbagai tempat. Pelaksanaan pedagogi responsif budaya dilaksanakan ke atas sekumpulan kanak-kanak yang berumur 4 hingga 6 tahun di tabika yang terletak di Tangkak, Johor oleh 6 orang guru.

Data dikumpul dengan membuat triangulasi kepada

kaedah dan sumber. Kaedah pengumpulan data yang digunakan adalah temu bual mendalam dan pemerhatian. Temu bual secara separa terbuka telah dijalankan dengan guru tabika terlibat. Soalan-soalan temu bual secara separa terbuka ini dipilih untuk mengetahui restrospeksi guru terhadap pelaksanaan pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat untuk kemahiran literasi awal kanak-kanak di tabika. Kaedah temu bual digunakan kerana pengkaji dapat meneroka pengalaman sebenar bersifat individu dan peribadi yang telah dilalui oleh para guru dan cuba memahami makna yang diberikan terhadap pengalaman tersebut (Shahrul Arba'iah Othman et al., 2008). Temu bual juga dapat memberikan data tentang buah pemikiran, apa yang diingati, sikap, perasaan dan sebagainya yang telah dilalui oleh para responden dalam pelaksanaan pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat untuk kemahiran literasi awal kanak-kanak

Hasil temu bual telah dibuat transkripsi secara verbal. Dalam proses membaca dan menanda transkrip, petikan-petikan temu bual yang menarik telah dilabel dengan tajuk-tajuk tertentu. Tajuk-tajuk yang sama atau hampir sama dikelompokkan dan diberi kod-kod tertentu dan dikategorikan. Setelah semua proses mengekod kategori selesai, kategori-kategori yang mempunyai hubungan telah diletakkan dalam kategori yang lebih luas untuk membentuk tema. Tema ditentukan kepada data tersebut berdasarkan tujuan kajian dengan mengambil kira tentang kesahan dan kebolehpercayaan data yang telah dikumpul untuk membentuk kesimpulan berdasarkan analisis tema. Data lain yang menyokong atau mengukuhkan pandangan guru prasekolah ini telah diperolehi secara pemerhatian pelaksanaan pedagogi responsif budaya sewaktu kajian tinjauan dijalankan sendiri oleh penyelidik. Langkah pengkodan tema turut dilakukan terhadap catatan pemerhatian pengkaji yang dibuat.

Dapatan

Dapatan kajian dibincangkan berdasarkan soalan kajian: “Apakah restrospeksi guru terhadap pelaksanaan pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat untuk kemahiran literasi awal kanak-kanak di Tabika?”

Dapatan kajian menunjukkan cerita rakyat dapat memberi sumbangan ke arah penguasaan kemahiran literasi awal kanak-kanak. Hasil temu bual menunjukkan terdapat beberapa bentuk pendekatan bercerita berasaskan pedagogi responsif budaya sesuai untuk pembelajaran literasi awal kanak-kanak yang dilaksanakan oleh guru dalam proses PdP antaranya

bercerita menggunakan bahan maujud, bercerita menggunakan buku (buku besar atau buku kecil); *Grab Bag Story Telling*; *Round Robin Story Telling*; *Pictorial Story Telling* dan bercerita tanpa alat atau bahan. Responden dalam temu bual menerangkan bahawa, menerusi pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat yang digunakan sesuai untuk pembelajaran literasi awal kanak-kanak khususnya cerita rakyat yang berunsurkan masyarakat Malaysia.

“Saya biasanya menggunakan cerita rakyat untuk mengajar awal literasi kanak-kanak. Dengan bercerita, ia bukan saja dapat memperkenalkan cerita-cerita rakyat tetapi juga memperkenalkan kepelbagaian budaya kepada kanak-kanak. Cerita-cerita ini lebih dekat dengan kehidupan kanak-kanak itu sendiri.” (Responden 5 :TI 16-19)

Cerita-cerita rakyat sesuai dijadikan bahan bercerita oleh guru dalam mengaplikasikan pedagogi responsif budaya kepada kanak-kanak. Sebagai medium pembelajaran, cerita rakyat dapat dijadikan alat untuk menggalakkan kanak-kanak meneroka keunikan diri dan masyarakat mereka. Selain itu, ia juga dapat meningkatkan tahap kebolehan mereka berkomunikasi melalui pemikiran dan perasaan serta meluapkannya dalam bentuk oral yang teratur. Dalam dunia yang serba maju dan canggih, aktiviti bercerita dapat dijadikan alat untuk memupuk dan menyuburkan sifat-sifat peka pelajar terhadap kelebihan menguasai bahasa dengan baik. Pedagogi responsif budaya juga dapat membantu guru untuk mengenalpasti kebolehan dan kelebihan kanak-kanak, khususnya dalam aspek kecerdasan pelbagai.

Selain itu, dapatan kajian temu bual juga mendapati bahawa pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat dapat meningkatkan kemahiran awal literasi khususnya kemahiran membaca, menulis dan mendengar bagi kanak-kanak. Dapatan temu bual menunjukkan pedagogi responsif budaya dapat meningkatkan kemahiran mendengar kanak-kanak dan seterusnya berjaya melatih kanak-kanak berkomunikasi dengan berkesan. Dalam sesi temu bual, responden menjelaskan bahawa, pedagogi responsif budaya sesuai dalam meningkatkan kemahiran mendengar dan kemahiran komunikasi kanak-kanak.

“pedagogi responsif budaya dengan bercerita dapat meningkatkan kemahiran mendengar kanak-kanak, kemahiran berkomunikasi dan keyakinan diri kanak-kanak untuk menyampaikan semula cerita yang didengari. Pedagogi ini juga meningkatkan pengetahuan kanak-kanak tentang budaya masyarakatnya sendiri dan kepelbagaian budaya yang

wujud di Malaysia” (Responden 2 :T2 1-3)

Selain itu, dapatan kajian melalui temubual turut mendapati responden menyatakan bahawa pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat dapat memperkenalkan perwatakan dan budaya kepada kanak-kanak.

“Cerita rakyat yang digunakan dalam kurikulum kepelbagaian budaya dapat dijadikan sebagai contoh teladan kepada anak-anak. Cerita yang disampaikan juga dapat mendedahkan kepada kanak-kanak tentang adat, sopan santun dan nilai kepada kanak-kanak.” (Responden 1 :T2 6-7)

Manakala, dapatan pemerhatian pula mendapati pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat dapat memperkenalkan kosa kata baharu kepada kanak-kanak. Menerusi cerita rakyat guru dapat memperkenalkan perkataan baru setiap kali sesi bercerita dijalankan kepada kanak-kanak. Dapatan pemerhatian juga mendapati kanak-kanak lebih mudah belajar makna perkataan baharu dengan cara bercerita semula cerita yang disampaikan oleh guru. Dengan menggunakan pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat, kanak-kanak dapat menyesuaikan penggunaan kosa kata dengan konteks yang sesuai. Walau bagaimanapun, guru perlu mengelakkan daripada memperkenalkan terlalu banyak perkataan dalam satu-satu cerita yang hendak disampaikan. Ini kerana ianya mungkin mengelirukan kanak-kanak.

Perbincangan

Hasil pemerhatian mendapati bahawa setiap perkataan baharu yang diperkenalkan menerusi pendekatan bercerita, dapat dikuasai dengan mudah oleh kanak-kanak semasa sesi pembelajaran kerana guru menuliskannya pada kertas imbasan dan dilekatkan di papan ‘*flannel*’ atau dinding kelas di akhir setiap sesi bercerita. Ini dapat membantu kanak-kanak untuk mengingat perkataan tersebut dengan mudah. Impaknya, daya imaginasi sewaktu bercerita dapat merangsang penggunaan bahasa yang baik di kalangan kanak-kanak. Dapatan juga mendapati bahawa pendekatan bercerita menerusi pedagogi responsif budaya yang sesuai digunakan oleh guru untuk mengenali keunikan individu, masyarakat dan seterusnya memperkenalkan kepelbagaian budaya kepada kanak-kanak. Walau bagaimanapun, hasil dapatan pemerhatian mendapati pelaksanaan pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat memerlukan kecekapan guru menguruskan aktiviti pengajaran dan pembelajaran dalam bilik darjah untuk mencapai hasil pembelajaran yang optimum. Dapatan ini bertepatan

dengan dapatan Stapa et.al. (2012) yang menyatakan bahawa guru yang cekap menguruskan aktiviti pengajaran dan pembelajaran dapat melahirkan murid yang berketerampilan, berilmu, berakhlak mulia, bertanggungjawab dan setiap perlakuan guru memberi kesan kepada pencapaian pelajar.

Analisis dapatan pemerhatian juga menunjukkan bahawa semasa aktiviti pembelajaran bercerita, guru dapat mengenal pasti ciri-ciri tertentu bagi setiap pelajarnya. Sebagai contoh, dapatan pemerhatian menunjukkan sebahagian besar kanak-kanak yang dapat duduk dan mendengar dengan baik, manakala sebahagian kanak-kanak pula yang hanya boleh duduk diam selama beberapa minit sahaja. Terdapat juga kanak-kanak yang suka mengganggu rakan sewaktu sesi pengajaran berlangsung dan tidak kurang juga yang suka mengambil bahagian dalam bercerita. Melalui dapatan ini, jelas menunjukkan bahawa menerusi pendekatan bercerita, guru dapat mengenali sikap dan tingkah laku setiap pelajarnya. Perkara ini penting bagi seseorang guru untuk mengawal tingkah laku murid dalam kelas sewaktu pengajaran berlangsung. Secara tidak langsung, dapatan ini menjelaskan dapatan kajian Jantan (2016) yang mendapati bahawa pengurusan pengajaran dan pembelajaran yang dinamik dan sistematik mampu mengembangkan pembudayaan saintifik, pengetahuan baru, pencetusan idea kreatif dan inovatif, pembangunan potensi kanak-kanak yang lebih mampan serta penyebaran matlamat dengan baik.

Dapatan kajian ini juga mendapati pendekatan bercerita menerusi pedagogi responsif budaya juga membolehkan kanak-kanak menyuarakan pendapat dan perasaan secara lisan. Mohd Firdaus Che Yaacob (2015) mendapati kanak-kanak yang berpengalaman di dalam menyertai aktiviti bercerita mempengaruhi perkembangan mereka dalam nilai emosi, intelektual, dan sosial. Ini demikian kerana, melalui aktiviti bercerita secara tidak langsung dapat meningkatkan tumpuan dalam mendengar cerita, memberi tindak balas terhadap soalan yang diajukan, lebih kreatif di dalam berbahasa, penulisan dan aktiviti membaca dalam kehidupan seharian. Secara tidak langsung, dapat memupuk kemahiran literasi awal terhadap kanak-kanak berkepelbagaian budaya. Menurut Tuan Siti Nurul Suhadah Tuan Adnan dan Mohd Firdaus Che Yaacob (2020) aktiviti bercerita merupakan kaedah yang berkesan untuk membentuk keperibadian masyarakat setempat. Maka, peranan guru sebagai medium di dalam menyuntik kemahiran literasi awal kanak-kanak perlu menengahkan aktiviti yang berunsurkan kreativiti dan seni yang mampu menarik minat kanak-kanak untuk mempelajari kemahiran yang

ingin disampaikan melalui aktiviti yang menarik dan bersesuaian mengikut tahap perkembangan serta konteks pembelajaran mereka.

Dapatan data pemerhatian juga menunjukkan bahawa suara guru perlu jelas, bahasa yang digunakan sesuai dengan tahap kanak-kanak dan istilah yang diperkenalkan daripada yang konkrit kepada abstrak. Gerak badan dan mimik muka yang sesuai boleh digunakan untuk menarik perhatian kanak-kanak. Bahan-bahan yang sesuai perlu digunakan bagi membantu penyampaian guru dan membantu kefahaman kanak-kanak terhadap jalan cerita. Dapatan ini bersesuaian dengan kajian yang dilaksanakan oleh Wearmouth (2017), menerusi perspektif sosiokultural, pedagogi responsif budaya adalah penting untuk murid berdasarkan empat perkara ini iaitu kanak-kanak bercakap, mendengar dan menulis melalui konteks budaya mereka sendiri (Bishop, Berryman & Wearmouth, 2016; Wearmouth, Berryman & Whittle, 2011).

Penyesuaian guru terhadap cerita-cerita rakyat yang bersesuaian dengan konteks kanak-kanak juga secara langsung dapat meningkatkan kemahiran literasi awal kanak-kanak. Kemahiran awal literasi adalah tidak bersandar di antara satu sama lain, tetapi kemahiran literasi adalah bergantung kepada kesediaan guru menyediakan konteks pembelajaran yang selamat, selesa serta mendorong murid untuk memperkayakan literasi mereka secara tidak langsung (Mohd Firdaus Che Yaacob & Normaliza Abd Rahim, 2016; Wearmouth, 2017). Guru secara langsung bertindak sebagai pemudahcara atau fasilitator memainkan peranan penting dalam meningkatkan kemahiran literasi kanak-kanak khususnya melalui interaksi di antara satu sama lain melalui pelbagai aktiviti memupuk kemahiran interpersonal murid. Pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat juga memberi peluang kepada kanak-kanak untuk bercerita semula dengan ibu bapa dan ahli keluarganya semasa di rumah. Ini secara tidak langsung membantu kanak-kanak mengingat dan memahami cerita yang disampaikan oleh guru. Maka, proses ini dapat mempercepatkan lagi penguasaan kemahiran literasi kanak-kanak. Kajian Zainiah Mohamed Isa (2020) menunjukkan bahawa penglibatan ibu bapa serta ahli keluarga dan adik beradik turut memainkan peranan dalam memupuk kemahiran literasi ke arah yang lebih optimum.

Dapatan kajian ini juga menunjukkan bahawa pembelajaran dalam konteks setempat dapat meningkatkan penguasaan kosa kata kanak-kanak. Dapatan ini bertepatan dengan kajian Smagorinsky (2011) yang menunjukkan kemahiran literasi melalui '*learning to think through social practice*' terhasil

apabila murid terlibat secara langsung melalui komuniti setempat yang terdiri daripada pelbagai budaya yang memberi peluang kepada murid untuk terlibat dan merasai perbezaan amalan budaya yang dapat diamalkan secara langsung. Justeru, guru perlu peka terhadap reaksi yang ditunjukkan oleh kanak-kanak. Ini kerana menerusi pedagogi responsif budaya, guru boleh memakai pakaian-pakaian khusus mengikut tema cerita untuk menambahkan keseronokan kepada kanak-kanak dan berada dalam konteks komuniti setempat. Kreativiti guru dapat memberikan kesan langsung terhadap aktiviti pembelajaran yang terbaik di kalangan kanak-kanak.

Penutup

Pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat ini memberikan kebaikan terhadap proses pengajaran dan pembelajaran yang dijalankan oleh guru. Pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat digunakan untuk menyampaikan pelajaran dengan lebih dekat dengan kehidupan seharian kanak-kanak. Guru dapat menyampaikan cerita dan menarik minat kanak-kanak terhadap pelajaran yang disampaikan. Guru menceritakan kepada kanak-kanak berkenaan dengan sesuatu situasi sebelum menyampaikan isi pelajaran dalam kelas. Pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat ini dapat menarik minat murid-murid kerana cerita yang diketengahkan adalah berkait rapat dengan konteks kehidupan seharian mereka. Mereka lebih mudah untuk memahami sesuatu situasi atau cerita yang berkait rapat dengan kehidupan seharian yang mereka jalani. Seterusnya, pedagogi responsif budaya menerusi cerita rakyat juga memberikan ruang kepada guru untuk memastikan keadaan kanak-kanak selesai, dapat memberi tumpuan sepenuhnya terhadap cerita, tidak ada gangguan yang boleh mengalihkan perhatian mereka dan melibatkan kanak-kanak dengan memberi peluang menjawab soalan atau melakonkan semula cerita yang disampaikan.

Perakuan

Ucapan terima kasih atas sokongan kewangan oleh Geran *Community Engagement*, Universiti Malaya - UMCares UMCARES001-2019O dan *Impact Oriented Interdisciplinary Research Grant* – IIRG010C-19SAH

Rujukan

Allison, S. (2010). ‘‘There’s going to be community. There’s going to be knowledge’’: Designs for learning in a standardised age. *Teaching and Teacher Education* 26, 648–655.

Berryman, M., Nevin, A., SooHoo, S., & Ford, T.

(Eds.). (2015). *Relational and responsive inclusion*. New York, NY: Peter Lang. <http://dx.doi.org/10.3726/978-1-4539-1547-9>

Edward M. A. (1963). Approach, method and technique. *ELT Journal*, 17(2), 63–67.

Fatimah Baharin (2014). *Kajian tindakan Bahasa Melayu teknik bercerita*. Diambil daripada <https://www.slideshare.net/mummytim/kajian-tindakan-bahasa-melayu-teknik-bercerita> pada 03hb Mei 2018.

Ford, T. (2015). Connecting with Māori whānau and community. In M. Berryman, A. Nevin, S. Soohoo, & T. Ford (Eds.), *Relational and responsive inclusion: Contexts for becoming and belonging* (pp. 183–201). New York, NY: Peter Lang.

Hanzalah Tajudin (2014). *Teknik bercerita*. Diambil daripada <https://www.slideshare.net/HanzalahTajudin/to-pik-8-teknik-bercerita> pada 03hb April 2018.

Ladson-Billings, G. (1994). *The dreamkeepers*. San Francisco: Jossey-Bass Publishing Co.

Robert D. Friedberg (1994). Storytelling and Cognitive Therapy with Children. *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*, 8(3)

Najeemah Mohd Yusof. (2006). Patterns of social interaction between different ethnic groups in Malaysian Secondary schools. *Jurnal Pendidik dan Pendidikan*. 21,149-164.

Nur Farhana Shahira Rosly et.al (2016). Interaksi ujaran kanak-kanak menerusi elemen pendigitalan dalam penceritaan. *GEMA Online® Journal of Language Studies* 16(1).

Pedagogy, C. R. (2020). Pedagogi responsif budaya: Kesedaran, pengetahuan dan kesediaan guru (Culturally responsif pedagogy: Teachers’ level of awareness, knowledge and readiness). *Jurnal Pendidikan Malaysia*, 45(01SI), 25–34. <https://doi.org/10.17576/jpen-2020-45.01si-04>

Wearmouth, J. (2004). Learning from ‘James’: lessons about policy and practice for literacy difficulties in schools’ special educational provision. *British Journal of Special Education*, 31, 60–67. <http://dx.doi.org/10.1111/j.0952-3383.2004.00330.x>

Wearmouth, J. (2017). Employing culturally responsive pedagogy to foster literacy learning in schools. *Cogent Education*, 4(1). <https://doi.org/10.1080/2331186X.2017.1295824>

Wearmouth, J., Berryman, M., & Whittle, L. (2011).

- 'Shoot for the moon!' Students' identities as writers in the context of the classroom. *British Journal of Special Education*, 38(2), 92–99. <http://dx.doi.org/10.1111/bjsep.2011.38.issue-2>
- Wenger, E. (1998). *Communities of practice*. Cambridge: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511803932>
- Wan Anita & Azizah Hamzah (2013). Media dalam kehidupan dan perkembangan kanak-kanak, 15(2), 27–39.
- Wan Muna Ruzana & Vijayaletchumy Subramaniam (2014). Daya kreativiti kanak-kanak: Satu kajian kes. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 134, 436 – 445.
- Wearmouth, J., & Berryman, M. (2009). *Inclusion through participation in communities of practice in schools*. Wellington: Dunmore Publishing.
- Zulhairi Osman (2011). *Kaedah bercerita*. Diambil daripada <https://www.scribd.com/doc/61097579/Kaedah-Bercerita-pada-03hb-April-2018>.
- Zainiah Mohamedisa, Jupri Batotang & Mazlina Che Mustafa, (2018). Pencapaian kemahiran literasi awal kanak-kanak berusia 2, 3, dan 4 tahun. *Jurnal Penyelidikan Teknokrat* 2(20), 40-50.